

Transgresarea prescripțiilor bisericii: practici religioase în Transilvania medievală târzie și modernă timpurie

(Proiect PN-II-ID-PCE-2011-3-0359)

NEWSLETTER

Decembrie 2014

ACTIVITĂȚI
CONFERINȚĂ, WORKSHOP

AURAL SAU VIZUAL? EXPERIENȚA SERVICIULUI DIVIN ÎN BISERICILE LUTERANE DIN TRANSILVANIA PERIOADEI MODERNE TIMPURII
lucrare prezentată de Maria Crăciun la **REFORMATION STUDIES COLLOQUIUM, MURRAY EDWARDS COLLEGE, CAMBRIDGE** 10-12 Septembrie, 2014

Concentrându-se asupra transformărilor liturghiei catolice într-un serviciu divin evanghelic această lucrare și-a propus să exploreze experiența congregației în bisericile Transilvaniei în epoca modernă timpurie. Cu toate că unele credințe bine înrădăcinate în ceea ce privește importanța imaginii în liturgia catolică prin opoziție cu primatul cuvântului în serviciul luteran au fost rafinate în mod semnificativ, experiența senzorială complexă a congregațiilor reformată în epoca modernă timpurie mai poate fi explorată suplimentar. Luând în considerare structura și scenografia serviciului divin, lucrarea a demonstrat că, deși credincioșilor li se cerea să apeleze la auz (deoarece ascultau predica și lecturile din Evanghelie), văzul era și el solicitat activ deoarece aceștia luau act de spațiul în care se aflau și de mobilierul rearanjat în biserică pentru înscenarea ritualului liturgic. În timp ce ochii lor se familiarizau cu imaginile amplasate pe altar, pe amvon, strane și galerii, și cu veșmintele pastorilor, ei urmăreau îndeaproape ritualul nou elaborat și gesturile clerului oficianț. Mai mult, congregația era încurajată să câștige o experiență diferită a timpului dedicat devoțiunii precum și o percepție specifică a spațiului unde avea loc serviciul divin. Cu toate că acesta nu mai era perceput ca fiind sacru el era eliberat de orice activitate mundană. În final, alte simțuri cum ar fi mirosul, gustul și simțul tactil erau activate în momentul în care credincioșii reacționau în timpul serviciului divin prin propriile gesturi, se ridicau, îngenuncheau și primeau comuniunea sub ambele specii.

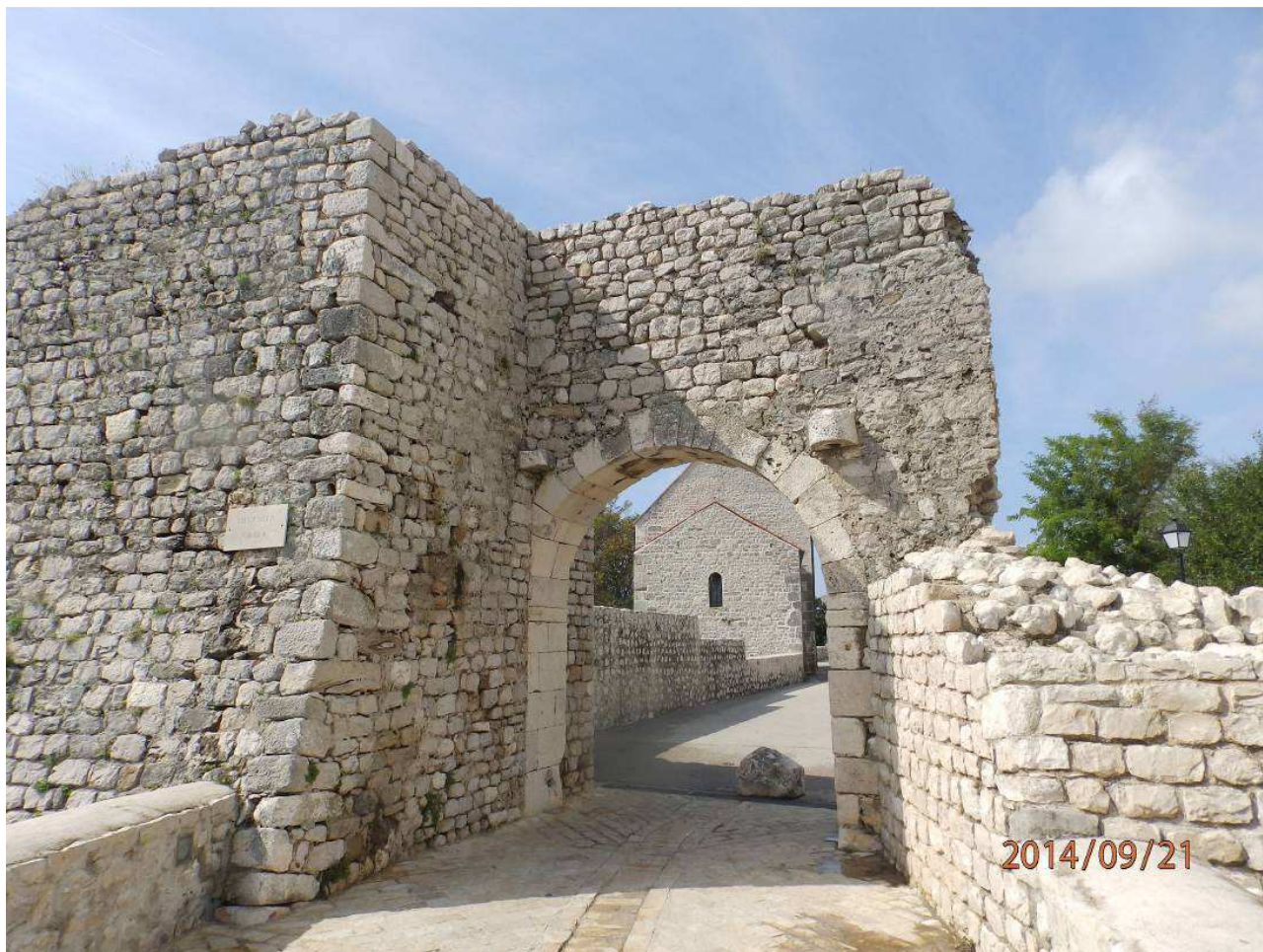
Biserica evanghelică din Șura Mare (jud. Sibiu):
Amvonul

Reformation Studies Colloquium este o conferință bianuală cu participare internațională dedicată studiului Reformei în sensul cel mai larg care acoperă atât Protestantismul cât și istoria reformismului tridentin sub toate aspectele sale. În 2014 conferința a fost găzduită de Murray Edwards College, Cambridge bucurându-se de un număr foarte mare de participanți, funcționând din această cauză cu 3-4 secțiuni paralele. Datorită intereselor de cercetare foarte diverse pe care le aduce la suprafață, conferința permite o radiografie detaliată a domeniului evidențiind temele înspre care se concentrează cu predilecție atenția cercetătorilor. Printre temele mai noi se încrie mobilitatea religioasă și migrația, cultura materială, corpul, senzația și gestul, ritualul liturgic, experiența religioasă a laicului, relația dintre strategiile pastorale și pietate și iconografia vetero-testamentară. Printre cele mai vechi, femeile și Reforma, clerul, episcopatul, misiunea – în lumea veche și cea nouă -, curtea, cultura protestantă, cartea, lectura, identitatea confesională, medicina, comerțul, frontierele religioase, muzica, vrăjitoria, imaginea și iconoclasmul, memoria și mitul, rezistența și violența religioasă.

Un punct de atracție l-au constituit ca de obicei prelegerile invitaților, în acest an Ben Kaplan (University College London), care a prezentat 'Reformation, Religious War, Enlightenment? The Changing Forms of Religious Strife in an Early Modern Borderland', Mary Laven (Jesus College, Cambridge) care a vorbit despre 'The Place of Piety in the Renaissance Italian Home' și Alec Ryrie (Durham) care, într-o prelegere numită 'After Confessionalisation' a abordat paradigma confesionalizării cu intenția de a testa validitatea și utilitatea acesteia în actualul context istoriografic. Conferința s-a încheiat cu o masă rotundă care a avut în centrul ei persoana și opera lui Eamon Duffy (Magdalene College, Cambridge). Participanții, Anne Dillon (Lucy Cavendish College, Cambridge), Tom Freeman (Essex), Felicity Heal (Jesus College, Oxford), Peter Marshall (Warwick) au discutat critic contribuțiile lui Eamon Duffy subliniind direcțiile de cercetare pe care acesta le-a deschis și căile care mai pot fi încă explorate.

Biserica evanghelică din Saschiz (jud. Mureș), detaliu de pe lespedea funerară a preotului Martinus Rosalerus (†1650)

Maria Crăciun a prezentat o lucrare intitulată *Saints in the church and in the prayers of mankind: attitudes towards „God’s creatures” in early modern Transylvania* la conferința *Church Reforms and the Cult of Saints*, organizată de Universitatea din Zagreb în colaborare cu Universitatea din Zadar și Societatea Academică Hagiotheca.

Pornind de la o analiză a informației oferite de ordonanțele ecleziastice, unde sfinții sunt menționați drept „creaturi” prin contrast cu Iisus care este numit divin și unic salvator al omenirii, această lucrare a dorit să exploreze venerația sfinților în comunitatea luterană a Transilvaniei în epoca modernă timpurie. Dacă luăm în considerare problema cultului sfinților după ce comunitatea sașilor a adoptat Reforma, suntem ușor intrigati de contradicția aparentă dintre normele oferite pe de o parte de ordonanțele ecleziastice, decretele sinoadelor Bisericii Luterane și protocoalele vizitațiilor și prezența sfinților în decorația altarelor din bisericile luterane pe de alta. În timp ce deciziile clerului erau clare în ceea ce privește dorința lor de a elimina venerația sfinților din devoțiunea luterană, imaginile sfinților au continuat să apară pe vechiul și noul mobilier amplasat în biserică. O privire mai atentă asupra documentelor vizuale ar putea să corecteze această impresie și să sugereze că venerația sfinților era descurajată nu doar de prescripțiile ecleziastice ci și prin metode vizuale, prin îndepărtarea imaginilor lor din spațiul ecleziastic. Din acest punct de vedere o comparație între imaginile sfinților pe artefacte medievale, mai ales pe retabluri cu reprezentări ale sfinților pe mobilierul nou introdus în biserici, produs după reformarea comunității sașilor ar putea să ducă la o mai bună înțelegere a locului sfinților

în devoțiunea protestantă. Demersul poate să definească mai precis un panteon specific luteran și să exploreze motivele din spatele deciziei de a păstra unii sfinți, în timp ce alții au fost eliminați. În final lucrarea s-a ocupat tentativ de problema devoțiunii față de sfinți și longevitatea acestora în context luteran.

Monumente din zona Zadar

CULTURAL HERITAGE AND THE INNOVATIONS OF THE HUMANITIES IN THE 21ST CENTURY IN DEBRECEN, 7-9 OCTOBER 2014

Pentru comemorarea centenarului de la înființarea Facultății de Arte și Umanistică, Universitatea din Debrecen a găzduit o conferință cu o largă participare internațională. Conferința cu titlul *Cultural Heritage and the Innovations of the Humanities in the 21st Century* a avut loc sub egida simpozionului Universității din Debrecen și a fost finanțată dintr-un proiect de cercetare.

Dincolo de omagiul adus predecesorilor lor, fondatorii Universității din Debrecen, organizatorii conferinței au dorit să prezinte o schiță comprehensivă a rolului remarcabil jucat de disciplinele umanistice în organizarea și susținerea societăților moderne. Stimulate de diversele interacțiuni între cercetarea fundamentală și cea aplicată, secțiunile conferinței au prezentat o panoplie a celor mai recente rezultate care întâmpină standardele contemporane și folosesc oportunitățile oferite de secolul al XXI-lea în timp ce au

validat capacitatea artelor și a umanisticii de a găsi soluții aplicabile în practică pentru probleme sociale semnificative. Subiectele abordate în timpul conferinței s-au ocupat de baza teoretică a procesării datelor lingvistice, probleme asociate moștenirii culturale, istoriei naționale și conflictelor sociale. În 11 secțiuni s-au adus în discuție diverse întrebări privind viața culturală în Ungaria de-a lungul timpului. Limba conferinței a fost maghiara și engleza.

Secțiunea numită *Learning, Intellect and Social Roles: the Changing Character of the Aristocracy* dedicată perioadei medievale și moderne timpurii a dorit să introducă noi abordări teoretice și metode de cercetare în studiul aristocrației care pot să favorizeze diverse inovații în cercetare. Aristocrația a jucat un rol important deși mereu în schimbare, care de-a lungul timpului a crescut sau a scăzut, în istoria elitelor politice, sociale, economice și culturale din Ungaria.

Cu toate acestea, marea nobilime nu a fost niciodată un strat uniform care să poată fi ușor înțeleasă și descrisă prin câteva caracteristici simple. Pe măsură ce relațiile politice și sociale se schimbau, locul și rolul ei au evoluat accentuând diferențierile și stratificarea ei interioară. Este important să subliniem această investigație mai complexă și mai echilibrată a rolului social și a activităților aristocrației deoarece în ultimele decenii ea a fost subiectul unor afirmații superficiale și nefondate. Prin urmare, această secțiune cu cele două subdiviziuni dedicate, pe de o parte epocii medievale și moderne timpurii și, pe de altă parte, modernității s-au concentrat asupra modului în care aristocrația a jucat un rol activ și public și a contextelor în care a acționat și, implicit asupra atribuțiilor și pozițiilor de care au beneficiat în concordanță cu capacitatea lor intelectuală și cu cunoștințele lor.

În cadrul acestei secțiuni, Mária Lupescu Makó a prezentat lucrarea intitulată *Piety and Remembrance of the Transylvanian Noble Testators in*

the Late Middle Ages. Sursele principale folosite pentru această analiză au fost testamentele din Transilvania medievală care exprimau dorințele, atitudinile și intențiile oamenilor în privința unor probleme lumești și asociate eternității. Acestea reflectau atitudini față de familie, proprietate, viață și moarte și față de comunitatea din care făceau parte. Majoritatea testamentelor conțineau donații pentru suflet menite să ușureze trecerea defunctului pe cealaltă lume. Făcând donații implicite, testatorii creau un contract prin care ambele părți ofereau și primeau anumite beneficii. Oferind daruri mendicanților, cei mai eficienți intercesori în Evul Mediu, testatorii demonstrează credința lor în valoarea unor asemenea acte pioase pentru obținerea intrării în rai. Astfel, în lucrarea ei Mária Lupescu Makó s-a concentrat asupra analizei testatorilor nobili din Transilvania medievală și asupra donațiilor ai căror beneficiari au fost mendicanții.

**CITIES IN EUROPE - CITIES IN THE WORLD. 12TH INTERNATIONAL CONFERENCE ON URBAN HISTORY — LISABONA,
3-6 SEPTEMBRIE 2014**

La această conferință, Mária Lupescu Makó a prezentat lucrarea ***Material Culture – Remembrance Culture in Late Medieval Transylvanian Towns***.

Această lucrare a explorat folosirea scrisului în strategii ale comemorării în orașele Transilvaniei medievale. Prin cultura materială descrisă în testamente lucrarea a arătat rolul esențial jucat de aceasta în comemorarea morților. Datele demonstrează modul în care ritualul funerar servea drept eveniment memorabil și cum cultura materială a fost folosită în comemorarea morților. Examinând strategiile, practicile și performanța care marca cultura materială în timpul funeraliilor, s-a putut identifica modul în care amintirile erau produse și reproduse în timp și spațiu, folosind artefacte, trupuri, structuri și monumente. Astfel, explorând temele structurale și varietatea practicilor funerare ajungem mai aproape de înțelegerea unor ritualuri dedicate morții și locul lor în viețile orașenilor din Transilvania medievală târzie.

Mária Lupescu Makó a prezentat această lucrare în cadrul secțiunii: *Sacred Spaces, Material Culture and Social Change in Western Europe (13th-17th Centuries)*, organizată de Frederik Buylaert (Belgia, *Vrije Universiteit Brussels*), Koen Goudriaan (Țările de Jos - *Vrije Universiteit van Amsterdam*), Anne-Laure Van Bruaene (Belgia - *Ghent University*).

Până în zilele noastre, se știe relativ puțin despre funcționarea spațiilor religioase în orașele evului mediu târziu și despre modul în care aceasta s-a schimbat în epoca Reformei și a Contra-Reformei. Cu toate acestea, multe informații sugerează că bisericile parohiilor urbane și diversele instituții ecleziastice sunt constituente importante ale organizării socio-culturale a orașului medieval și post-medieval. Pe de altă parte, bisericile și cimitirul înconjurător erau o piatră de temelie pentru construirea comunității urbane. Împreună cu piețele, ele formau locul principal al sferei publice urbane și experiențele religioase colective erau asociate îndeaproape cu ideologia orașului în ipostaza de comunitate spirituală sancționată de D-zeu. Pe de altă parte, bisericile funcționau ca o scenă pentru acțiuni individuale care erau încărcate de semnificație religioasă și socială, de la rugăciunea individuală, trecând prin fondarea unui altar privat sau a unui monument funerar și până la disputele privind ordinea indivizilor în biserică în timpul liturghiei. Printr-o combinație de aproximativ șapte lucrări istorice și de istoria artei, această secțiune a contribuit la decelarea atât a complementarității cât și a tensiunilor dintre folosirea spațiului ecleziastic pentru antreprize individuale și comunitare în orașele Europei de vest.

În timpul secolelor al XIV-lea, al XV-lea și al XVI-lea, rețeaua urbană europeană a format o scenă pentru transformările cu consecințe în durată lungă, în care unele orașe s-au ridicat în timp ce altele au decăzut și în care oportunitățile pentru mobilitate socială ascendentă s-au mutat de la un grup la altul. Primul scop al acestei secțiuni a fost acela de a estima în ce măsură această dinamică socială a fost negociată în spațiul unei biserici urbane. În al doilea rând, există o problemă la fel de importantă a continuităților și a discontinuităților în folosirea spațiului sacru în perioada Reformei și a Contra-Reformei, nu numai în lumina unor discuții teologice referitoare la validitatea și funcționarea unei infrastructuri ecleziastice dar și în relație cu concepțiile schimbătoare despre ordinea socială în perioada modernă timpurie și procesele de includere și excludere pe care le presupunea.

Amândouă direcțiile de cercetare au fost urmate din perspectiva studiilor culturii materiale. În primul rând atenția s-a concentrat asupra "pietății întrupate" adică, devoțiunea ca experiență individuală care era mediată de obiectele fizice (de exemplu aprinderea de lumânări, îngenuncherea în fața dipticelor religioase sau a statuilor). În al doilea rând, o atenție specială a fost acordată unor monumente comemorative ca încercări de a imprima ȧesutul sferei publice în manieră durabilă (de exemplu monumentul funerar).

Detalii despre conferinȧa la

<http://www.eauh2014.fcsh.unl.pt/index.php?conference=conference&schedConf=eauh2014>

Strană din biserica evanghelică din Șura Mare (jud. Sibiu)